

Maatregelenpakket zelfregie: versterken Nederlandse taal en beheersen internationale instroom

Inleiding

Nederland behoort tot de top van Europese kennis- en innovatielanden. De Nederlandse universiteiten versterken de samenleving en economie met academisch onderwijs, onderzoek en innovatie. Nederlandse universiteiten trekken van over de hele wereld mensen aan die een bijdrage willen komen leveren aan de Nederlandse kennisinfrastructuur. Dit is iets om trots op te zijn. De slimste breinen van over de hele wereld trekken naar Nederland en studenten kunnen in een 'international classroom' van elkaar en van (internationale) wetenschappers en docenten leren. Bedrijven, overheden en publieke organisaties werken samen met de beste wetenschappers en dat is goed voor onze lokale, regionale en nationale economie. Het CPB heeft berekend dat een Europese student de Nederlandse samenleving netto gemiddeld 17 duizend euro oplevert. Niet-Europese internationale studenten leveren netto zelfs 96 duizend euro op.¹

Tegelijkertijd zien universiteiten dat de groei van de internationale studenteninstroom ook tot knelpunten leidt. Te grote groepen internationale studenten kunnen de kleinschaligheid van het onderwijs, de verwevenheid van onderzoek en onderwijs en daarmee ook de kwaliteit van het onderwijs op de middellange termijn onder druk zetten. Het sterk internationale wetenschappelijke karakter van universiteiten mag bovendien niet op gespannen voet staan met het belang van de Nederlandse taal. Engels is de lingua franca in de wetenschap en daarmee een integraal onderdeel van de dagelijkse praktijk op universiteiten. Tegelijkertijd zijn universiteiten onderdeel van de Nederlandse samenleving. Studenten worden voorbereid op een rol in deze samenleving, en universiteiten willen hun kennis inzetten voor een beter Nederland. Nederlandse taalvaardigheid is en blijft daarom van groot belang. Bovenal dient de toegankelijkheid van universiteiten voor Nederlandse studenten gewaarborgd, en waar nodig versterkt, te worden.

Om dit mogelijk te maken hebben de Nederlandse universiteiten een maatregelenpakket opgesteld. Dit hebben universiteiten gedaan door zelfregie: een intensieve vorm van afstemming, waarin universiteiten gezamenlijk besluiten nemen over complexe en instellingsoverstijgende thema's. In gezamenlijkheid zorgen universiteiten hiermee dat hun activiteiten zo goed mogelijk aansluiten bij wat de samenleving nodig heeft. De autonomie en interne besluitvorming van universiteiten blijven daarbij behouden. Logischerwijs zullen alle universiteiten de voorgenoemde maatregelen met de medezeggenschap bespreken.

Met het maatregelenpakket werken universiteiten aan meer Nederlandstalig onderwijsaanbod, en het percentage uniek Engelstalige opleidingsaanbod zal stevig teruggedrongen worden. De komende jaren willen de universiteiten bij veel opleidingen een numerus fixus hanteren voor Engelstalige opleidingsvarianten, terwijl de Nederlandstalige variant vrij toegankelijk blijft. Daarmee kunnen universiteiten krimpen in de internationale bachelorinstroom. Universiteiten gaan bovendien met faculteiten en de medezeggenschap in gesprek over welke bacheloropleidingen volledig naar het Nederlands omgezet kunnen worden. Er wordt actief gewerkt aan de Nederlandse taalvaardigheid van studenten en staf. De stop op actieve werving op

¹ De economische effecten van internationalisering in het hoger onderwijs en mbo, CPB, 2019, pagina 36, tabel 5.4, link: https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/cpb-notitie-de-economische-effecten-van-internationalisering-in-het-hoger-onderwijs-en-mbo_0.pdf

Universiteiten van Nederland

internationale beurzen en fairs blijft gehandhaafd. Het zogenaamde voorbereidend jaar voor aspirant studenten wordt afgeschaft. Ook gaan universiteiten samen met lokale partners werken aan een plan om de blijfkans van internationale studenten te vergroten, om zo de baten voor de Nederlandse samenleving te verhogen.

Met de maatregelen brengen universiteiten de internationalisering weer in balans. Het goede van internationalisering blijft behouden en knelpunten worden aangepakt. Om dit te kunnen doen hebben universiteiten wel het vertrouwen, de tijd en vooral een snelle invoering van de instrumenten van de Wet internationalisering in balans (WiiB) nodig. In deze wet wordt de juridische mogelijkheid gecreëerd om een numerus fixus op een Engelstalige variant van een opleiding te kunnen zetten. Universiteiten trekken graag samen met de politiek en de overheid op om het Nederlands te versterken en de internationale bachelorinstroom te beheersen, om zo de kwaliteit en de toegankelijkheid van het onderwijs te blijven garanderen.

Maatregelenpakket

Universiteiten zullen in de komende kabinetsperiode onderstaande maatregelen nemen om de Nederlandse taal te versterken, de internationale instroom te beheersen, de toegankelijkheid voor Nederlandse studenten te borgen, het Nederlands als academische taal te versterken en de blijfkans van internationaal talent te vergroten. Voor een deel van deze maatregelen hebben universiteiten de politiek hard nodig, bijvoorbeeld omdat implementatie afhankelijk is van wat er precies in de WiiB komt te staan. Het invoeren van alle maatregelen vraagt tijd, en kost bovendien geld.

Maatregelen versterken Nederlandse taal

Alle grote bachelors worden ook in het Nederlands gegeven

Momenteel is 70% van de bacheloropleidingen Nederlandstalig, waarvan 18% ook een Engelstalige variant heeft. Het aantal volledig Engelstalige bacheloropleidingen is 30%. Dat percentage zal verminderd worden. Universiteiten zorgen ervoor dat Nederlandse studenten alle grote bacheloropleidingen op verschillende Universiteiten in het Nederlands kunnen volgen. Universiteiten gaan Nederlandstalige varianten toevoegen op plekken waar alleen Engelstalige varianten bestaan. Op deze manier wordt het Nederlandstalige onderwijsaanbod vergroot, en hebben studenten vaker de keuze om de bacheloropleiding van hun voorkeur in het Nederlands te volgen. Bij het invoeren van deze maatregel wordt rekening gehouden met de inhoud van de opleiding en de uitzonderingsgronden die in de WIB worden genoemd.

Het is wel van belang om realistisch te zijn over de termijn waarop dit mogelijk is. Voor het inrichten van Nederlandstalige varianten is namelijk tijd en geld nodig. Zo zal op sommige plaatsen Nederlandstalig personeel moeten worden geworven of moet internationaal personeel het Nederlands beter gaan beheersen. Ook in praktische zin moet er van alles gebeuren. Van het vertalen van cursusmateriaal tot aan afstemming met de medezeggenschap en opleidings- en examencommissie.

Universiteiten werken aan meer Nederlandstalige opleidingen

Naast het toevoegen van Nederlandstalige varianten aan veel Engelstalige bachelors, inventariseren universiteiten welke Engelstalige bacheloropleidingen volledig kunnen worden omgezet naar het Nederlands. Universiteiten zoeken daarbij naar een balans. Zij zien enerzijds de maatschappelijke wens van voldoende Nederlandstalig aanbod en anderzijds bijvoorbeeld de wens van Nederlandse studenten om in het Engels te studeren, daarnaast is er een groeiende vraag vanuit de arbeidsmarkt naar internationaal talent.

Het is tegelijkertijd van groot belang dat er landelijk een passend totaal ontstaat van Nederlandstalig aanbod. Daarom zullen de domeinoverleggen (de landelijke overleggen van decanen) en de rectoren het komende jaar voor een aantal discipline gebieden scenario's uitwerken. Mede op basis daarvan komt vervolgens elke

universiteit, in overleg met de eigen medezeggenschap, tot besluitvorming over het omzetten van opleidingen naar het Nederlands.

Geen nieuwe Engelstalige bacheloropleidingen

Universiteiten spreken af voorlopig geen nieuwe Engelstalige bekostigde bacheloropleidingen te ontwikkelen. Deze maatregel wordt binnen twee jaar geëvalueerd en eindigt sowieso op het moment dat de nieuwe wettelijke Toets Anderstalig Onderwijs (TAO) in werking treedt. Voor opleidingen die nu al zijn aangemeld bij het CDHO en de NVAO, wordt een uitzondering gemaakt, vanwege de kosten en tijd die al in het starten van deze opleidingen zijn gestoken. Ook opleidingen voor tekortsectoren en opleidingen die in European Universities verband worden ontwikkeld, worden van deze maatregel uitgezonderd.

Nederlandse taalvaardigheid studenten en staf vergroten

De Nederlandse taalvaardigheid van Nederlandse en internationale studenten zal worden verbeterd door modules beschikbaar te stellen waarmee studenten hun uitdrukkingsvaardigheid kunnen versterken.

Voor internationale staf zullen taaleisen ingevoerd worden en cursussen aangeboden worden om een minimumniveau Nederlands te beheersen. Verdere detaillering hiervoor wordt uitgewerkt.

Maatregelen beheersing internationale instroom

Universiteiten gaan krimpen in de instroom van internationale bachelorstudenten

Universiteiten hebben de afgelopen jaren een groeiende instroom van internationale bachelorstudenten gekend. De laatste twee collegejaren is deze instroom gestabiliseerd. Een mogelijke verklaring voor de gestabiliseerde instroom is dat universiteiten minder internationaal zijn gaan werven en meer informatie over het tekort aan studentenwoningen zijn gaan geven. Nu willen universiteiten aanvullende maatregelen nemen om de internationale studenteninstroom in de bachelor de komende jaren verder omlaag te brengen.

De brede inzet van capaciteitsfixussen op Engelstalige bachelortracks staat daarbij centraal. Dit is een belangrijk sturingsinstrument, omdat universiteiten de fixus zullen vaststellen op een studentenaantal dat lager ligt dan de gemiddelde instroom van de afgelopen jaren. Op deze manier kunnen universiteiten in onderlinge coördinatie actief sturen op de instroom van internationale bachelorstudenten. Hierbij houden universiteiten rekening met arbeidsmarkttekorten en krimpregio's. Bij de grote Engelstalige bacheloropleidingen zullen serieuze stappen gezet gaan worden om de internationale studentenaantallen omlaag te brengen.

Universiteiten willen deze capaciteitsfixus op de Engelstalige variant kunnen zetten in plaats van op de gehele opleiding, om zo de toegankelijkheid voor Nederlandse studenten te kunnen waarborgen. Door alleen op de Engelstalige variant een numerus fixus te zetten, blijft de Nederlandstalige variant vrij toegankelijk. Op deze manier wordt de instroom beheerst en ervoor gezorgd dat Nederlandse studenten nog steeds terechtkunnen op de opleiding naar keuze. Nederlandse studenten die het liefst in het Engels zouden studeren, maar vanwege de numerus fixus op de Engelstalige variant niet worden toegelaten, kunnen altijd deelnemen aan de Nederlandstalige variant. Zolang Nederlandse universiteiten de sturingsinstrumenten niet hebben, kunnen ze alleen capaciteitsfixussen op de gehele opleiding zetten, waarmee ook de toegankelijkheid voor Nederlandstalige varianten (en dus voor Nederlandse studenten) achteruitgaat.

Om dit te kunnen doen, hebben universiteiten zo snel mogelijk de sturingsinstrumenten nodig waar zij al [sinds 2018 om vragen](#) (link naar PDF). Daarom roepen universiteiten de politiek op om spoed te zetten achter de behandeling van de Wet internationalisering in balans (WiiB), waarin deze instrumenten zijn opgenomen. Universiteiten staan klaar om deze instrumenten in te zetten, en zo het aantal internationale studenten bij grote Engelstalige en tweetalige bacheloropleidingen omlaag te brengen.

Geen actieve werving op internationale beurzen en fairs

Universiteiten van Nederland

Om de instroom van internationale studenten te laten dalen, werven universiteiten internationaal niet actief op grootschalige internationale beurzen en fairs. Alleen daar waar regionale dan wel nationale tekorten zijn op de arbeidsmarkt, werven universiteiten nog wel actief. Universiteiten maken een onderscheid tussen werving en voorlichting. Uiteraard blijven universiteiten voorlichting geven aan aspirant-studenten, bijvoorbeeld over de inhoud van een opleiding.

Vorbereidend jaar stopzetten

Enkele universiteiten bieden een zogenaamd voorbereidend jaar aan. Het voorbereidend jaar is bedoeld voor aspirant-studenten uit landen waar het voorbereidend onderwijs maximaal een havo-equivalent kent en waar dus niet de mogelijkheid bestaat om op de middelbare school een vwo-equivalent te volgen. Deze aspirant-studenten worden tijdens dit jaar voorbereid om aan een universiteit te kunnen studeren. De (overigens nog maar enkele) universiteiten die dit aanbieden, stoppen hiermee zodra de lopende contracten met de aanbieders zijn afgelopen. Door te stoppen met het voorbereidend jaar, zullen minder aspirant-studenten toelaatbaar zijn voor een Nederlandse wo-bacheloropleiding, waardoor de instroom van buitenlandse studenten wordt beperkt.

Blijfkans vergroten en studentenhuisvesting aanpakken

Samen met werkgevers de blijfkans van internationale studenten actief vergroten

De samenleving heeft er baat bij als internationale studenten na hun studie in Nederland blijven wonen, of in het buitenland actief zijn voor Nederlandse bedrijven en instellingen, en aldus een bijdrage aan de Nederlandse samenleving en economie leveren. Momenteel blijft ongeveer een derde van de internationale studenten na hun studie in Nederland², en is een ander deel in het buitenland actief voor Nederlandse bedrijven en instellingen. Universiteiten gaan actief inzetten op het vergroten van de blijfkans van studenten na hun studie. Iedere universiteit gaat samen met regionale en nationale werkgevers een meerjarenplan maken om de blijfkans te vergroten. Hierbij valt te denken aan het stimuleren van veldwerk, stages en afstudeeropdrachten bij organisaties en bedrijven in Nederland, daar hoort bij het versterken van de Nederlandse taalvaardigheid, zoals eerder beschreven. Ook werken universiteiten er actief aan dat studenten zich in Nederland thuis voelen (versterken *sense of belonging*). Universiteiten doen dit onder meer met de maatregelen uit het bestuursakkoord hoger onderwijs en wetenschap³.

Studentenhuisvesting

Universiteiten zien in enkele grote steden huisvestingsproblemen waar veel studenten last van hebben. Universiteiten dragen graag bij aan de oplossing, maar kunnen dit niet zelf. Universiteiten mogen namelijk geen woningen bouwen met geld dat is bedoeld voor onderwijs.⁴ Daarom werken universiteiten samen met gemeenten, de rijksoverheid, studentenhuysvesters en studentenbonden aan het Landelijk Actieplan Studentenhuisvesting (LAS). In het LAS zijn afspraken gemaakt om het aantal studentenkamers te laten toenemen. Hierbij zetten universiteiten ook in op het huisvesten van studenten in gemeentes grenzend aan universiteitssteden. Iedere universiteit maakt lokaal afspraken met studentenhuysvesters, de gemeente en lokale studentenorganisaties, waarbij universiteiten de studentenhuysvesters en gemeentes zo goed mogelijk faciliteren om de lokale woningproblematiek op te kunnen lossen.

Richting internationale studenten hebben universiteiten een informatieplicht. Universiteiten wijzen studenten daarom meerdere malen en tijdig in het aanmeldtraject op de lokale huisvestingsproblematiek. Hiernaast

² Derde van Internationale studenten blijft in Nederland werken, CBS, 12-9-2023, link: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/37/derde-van-internationale-afgestudeerden-blijft-in-nederland-om-te-werken>

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/07/14/bestuursakkoord-2022-hoger-onderwijs-en-wetenschap>

⁴ Vanwege de beleidsregel investeren met publieke middelen in private activiteiten, zie:

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0045046/2021-04-15>

wordt internationale studenten sterk afgeraden om met hun studie te starten als ze bij aanvang van het studiejaar nog geen woning hebben gevonden.

Conclusie: maatregelenpakket universiteiten brengt de internationalisering meer in balans

Universiteiten nemen meerdere maatregelen, die allemaal inspelen op een of meerdere knelpunten van internationalisering. Zo gaan universiteiten het aantal unieke Engelstalige opleidingen terugdringen door daarnaast meer Nederlandstalige opleidingen te creëren en willen universiteiten meer gaan sturen op internationale instroom. Verder zetten universiteiten sterk in op het verbeteren van de Nederlandse taalvaardigheid bij internationale studenten en staf, werven universiteiten niet meer op internationale beurzen en fairs en werken universiteiten samen met lokale en regionale partners aan een verhoogde blijfkans en meer studentenhuisvesting. Over twee jaar willen universiteiten de effecten van de maatregelen gaan evalueren.

De maatregelen zullen geld, capaciteit en tijd kosten om te implementeren. Om dit maatregelenpakket tot een succes te maken, hebben universiteiten van de politiek daarom sturingsinstrumenten, tijd en vertrouwen nodig. De sturingsinstrumenten zijn essentieel om de internationale bachelorinstroom beter te kunnen beheersen. Daarom roepen universiteiten de politiek op om deze zo snel mogelijk beschikbaar te stellen.

Met nadruk roepen universiteiten op om het kind niet met het badwater weg te gooien en waarschuwen voor radicale, generieke maatregelen die op sommige plaatsen te lezen zijn, zoals het omzetten van alle bachelors naar het Nederlands. Deze maatregelen zullen grote negatieve gevolgen hebben voor de samenleving, de economie, universiteiten en Nederlandse en internationale studenten. Arbeidsmarkttekorten zullen verder oplopen, in het bijzonder in tekortsectoren. De economische groei zal afnemen omdat universiteiten minder kunnen doen aan onderzoek en ontwikkeling. Daarnaast kunnen universiteiten hun rol als aanjager van hun regio niet goed of in sommige gevallen helemaal niet meer vervullen. Met name voor de economische ontwikkeling van krimpregio's zou dit een groot probleem zijn. VNO-NCW waarschuwt⁵ niet voor niets voor een 'kennis-nexit'. Ook moeten we er voor waken dat het voor universiteiten moeilijker wordt goede internationale staf aan te trekken, en dat daarmee de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek en de grote internationale reputatie daarmee mogelijk zal afnemen. Opleidingen en specialisaties die van wetenschappelijke, maatschappelijke en mogelijk in de toekomst van economische meerwaarde zijn, moeten we behouden.

⁵ Zie <https://www.vno-ncw.nl/column/jaag-internationale-studenten-niet-weg-uit-nederland>